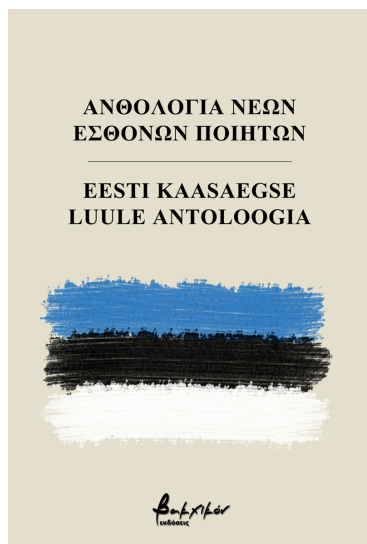

Ανθολογία νέων Εσθονών ποιητών/Eesti Kaasaegse Luule Antoloogia

Ανθολόγηση – Πρόλογος: Ράμι Σαάρι
Μετάφραση: Έντιτ-Έλεν Ουλμ

**

Έντα Άχι, Άντρους Κάσεμα, Ίγκορ Κοτγιούχ, Κάουπο Μέγιελ, Κρίστα Όγιασααρ, Ουίμπεργκ (Ίάκ Ούρμετ), Μάαρια Παέρτνα, Καρολίνα Πίχελγκας, Κάουρ Ρίισμαα, Ιούργκεν Ρόοστεν

[Find the book here](#)

Μια ποιητική ανθολογία που κατάγεται από άλλον λαό είναι πάντα μία πρό(σ)κληση για να γνωρίσει κανείς έναν άλλο πολιτισμό, μια διαφορετική χώρα, μια ξεχωριστή κοσμοθεωρία και απόψεις με τις οποίες δεν είναι εξοικειωμένος στο περιβάλλον της καθημερινότητάς του. Όταν πρόκειται για τη σύγχρονη ποίηση νέων συγγραφέων από μια χώρα μακρινή γεωγραφικά και με διαφορετικές ιστορικές καταβολές από την Ελλάδα, μέλος ωστόσο της Ευρωπαϊκής Ένωσης και του παγκόσμιου χωριού που διαμορφώθηκε στις αρχές του 21ου αιώνα, η ανάγνωση αυτής της δίγλωσσης ανθολογίας της εσθονικής ποίησης δίνει τη δυνατότητα να διακρίνει και να απολαύσει κανείς το διαφορετικό αλλά και το όμοιο. Από τα ποιήματα της συλλογής ολοένα αναδεικνύεται πώς μεταξύ των στερεοτύπων της ελληνικής σκέψης και των στερεοτύπων της εσθονικής σκέψης υπάρχει προφανής διαφορά στην αντίληψη του ατόμου, της οικογένειας και της κοινωνίας, ενώ ταυτόχρονα διακρίνει κανείς επίσης σημαντικές διαφορές στη θεώρηση της ιστορίας, της πολιτικής και της φιλοσοφίας. Ωστόσο, φαίνεται ότι τα όμοια είναι περισσότερα από τα διαφορετικά: υπάρχουν πολλά κοινά σημεία ως προς την ανάγκη για την ανθρώπινη εγγύτητα, τη λαχτάρα για κατανόηση, την αγάπη και τον έρωτα, τη δίψα για αυτοπραγμάτωση και τη συνειδητοποίηση της σπουδαιότητας της φύσης και της προστασίας της. Σε κάθε περίπτωση, η μελέτη των εσθονικών ποιημάτων, τα οποία παρουσιάζονται εδώ στους Έλληνες αναγνώστες, γεννά και απορίες, όπως εξάλλου και κάθε άλλη δίγλωσση ανθολογία. Άραγε, το μόνο που επιτρέπει στους αναγνώστες η

γνωριμία με μια ποίηση, που γράφεται σήμερα σε άλλη γλώσσα και σε άλλη χώρα, είναι να ανακαλύψουν τα μυστικά ενός τόπου διαφορετικού με ανθρώπους ξένους; Ή μήπως -ίσως εξαιτίας της ίδιας της φύσης της ποίησης, που όταν είναι στα καλύτερά της απεχθάνεται τα στερεότυπα και μάλλον μοχθεί να οξύνει τις πρωτότυπες απόψεις- και αυτό το βιβλίο ανοίγει στους αναγνώστες ένα παράθυρο στον συναρπαστικό εσωτερικό κόσμο νέων που νιώθουν, συλλογίζονται και γράφουν εκατοντάδες χιλιόμετρα μακριά από τους αναγνώστες, καθώς «αυτός ο κόσμος ο μικρός ο μέγας» γίνεται κάθε φορά φαινομενικά όλο και πιο μικρός, πιο όμοιος και πιο ενωμένος, ουσιαστικά όμως ο συνδυαστικός κρίκος των ανθρώπων του δεν είναι πέρα από τις ελπίδες και οι ανησυχίες τους για το μέλλον;

Οι δέκα Εσθονοί ποιητές που παρουσιάζονται σε αυτήν την ανθολογία ανήκουν θεωρητικά στην ίδια γενιά. Όλοι τους γεννήθηκαν το τελευταίο τέταρτο του 20ού αιώνα. Άραγε, όμως, πράγματι όλοι τους ανήκουν στην ίδια γενιά; Ο μεγαλύτερος από αυτούς γεννήθηκε το 1975 και η νεότερη το 1990. Στόχος μου ήταν να φέρω στους Έλληνες αναγνώστες τον, κατά την κρίση μου, ανθό της σύγχρονης εσθονικής ποίησης, αλλά κατά την ανθολόγηση αυτής της συλλογής δεν μπορούσα παρά να αναρωτηθώ: Πόσο ετών ήταν ο κάθε ποιητής όταν κατέρρευσε η Σοβιετική Ένωση; Πόσο ετών ήταν η κάθε ποιήτρια όταν η Εσθονία επανέκτησε την ανεξαρτησία της; Πόσο ετών ήταν οι συγγραφείς αυτού του βιβλίου όταν η χώρα τους έγινε μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης; Σε ποιο βαθμό οι οικονομικές, πολιτικές και κοινωνικές αλλαγές που έχουν συμβεί και ακόμα συμβαίνουν στη χώρα τους έχουν αντικατοπτριστεί με τρόπο σαφή και κατηγορηματικό στο έργο του καθενός;

Η ανθολογία των νέων Εσθονών ποιητών που απευθύνεται στους Έλληνες αναγνώστες είναι το πέμπτο ανθολογικό έργο στη ζωή μου με την ιδιότητα του ποιητή, μεταφραστή, επιμελητή και γλωσσολόγου. Προηγήθηκαν δύο ανθολογίες φινλανδικής ποίησης μεταφρασμένες στα εβραϊκά, οι οποίες δημοσιεύθηκαν στο Τελ Αβίβ στο περιοδικό *Itan* 77 το 1989 και το 1999. Ακολούθησε μια ανθολογία 27 Ευρωπαίων ομοφυλόφιλων ποιητών, βαπτισμένων στον δυτικό πολιτισμό (Εκδόσεις Carmel, Ιερουσαλήμ, 2015), και μια τρίγλωσση συλλογή (εβραϊκά, αραβικά, ουγγρικά) από το έργο 40 Ισραηλινών ποιητών (Εκδόσεις Kalligram, Βουδαπέστη, 2016). Κατ' αρχήν, θα έπρεπε να επεξεργαστώ την τρέχουσα ποιητική συλλογή σύμφωνα με το κοινό πρότυπο όλων των δίγλωσσων ανθολογιών νέων ποιητών που δημοσιεύθηκαν στην πλούσια και πολυσχιδή σειρά του εκδοτικού οίκου «Βακχικόν», ο οποίος εξέδωσε και δύο από τις τρεις ποιητικές συλλογές της ποίησής μου σε ελληνική μετάφραση. Δηλαδή, σύμφωνα με τις προδιαγραφές της, η παρούσα ποιητική συλλογή θα έπρεπε να περιλαμβάνει το έργο 10 έως 15 Εσθονών ποιητών, ηλικίας έως 40 ετών, και έχοντας ο καθένας τους δημοσιεύσει έως 3 το πολύ βιβλία. Δραπέτευσα από την κλίση του Προκρούστη, έμεινα όμως πιστός στις γενικές κατευθυντήριες οδηγίες, και ως προς την επιλογή των ποιητών και ως προς την ποιότητα των ποιημάτων τους.

Πιο σημαντικό κριτήριο για μένα ήταν η ποιότητα των ποιημάτων που θα συμπεριλαμβάνονταν στη συλλογή αυτή και η βαρύτητα του κάθε ποιητή στο πανόραμα που συνθέτουν αυτοί οι νέοι καλλιτέχνες στη σύγχρονη Εσθονία. Για μένα ήταν σημαντικό να παρουσιάσω στους Έλληνες αναγνώστες την, κατά τη γνώμη μου,

καλύτερη σύγχρονη ποίηση μιας χώρας που η γλώσσα της μιλιέται από περίπου μόλις ένα εκατομμύριο ανθρώπους. Εν τούτοις, ο μικρός αριθμός των ομιλητών της είναι αντιστρόφως ανάλογος της μεγάλης αξίας και ομορφιάς της λογοτεχνίας της. Πράγματι, η εσθονική λογοτεχνία δεν είναι ευρέως γνωστή στον κόσμο, κυρίως λόγω της μοναδικότητας της εσθονικής γλώσσας. Ο συμβιβασμός αναφορικά με τον αριθμό των ποιητών που θα μπορούσαν να συμπεριληφθούν στη συλλογή, καθώς και με τον αριθμό των βιβλίων που δημοσίευσε ο καθένας από αυτούς ήταν αποδεκτός υπό την προϋπόθεση να τηρηθεί απαρέγκλιτα το βασικό κριτήριο της ποιότητας των ποιητών και των ποιημάτων τους, και η συλλογή να περιέχει τους καλύτερους.

Οι Έλληνες αναγνώστες είναι τυχεροί, διότι έχουν ήδη τη δυνατότητα να διαβάσουν στη γλώσσα τους ποίηση που έχει γραφεί από τη σοδεία των καλύτερων Εσθονών ποιητών του 20ού αιώνα.

Συνεπώς, οι δέκα ποιητές της παρούσας συλλογής ακολουθούν τους 14 Εσθονούς ποιητές που γεννήθηκαν μεταξύ του 1864 και του 1977 και συγκαταλέγονται στην Ανθολογία εσθονικής ποίησης που δημοσιεύθηκε από τον εκδοτικό οίκο «Βακχικόν» τον Φεβρουάριο του 2018 σε μετάφραση της Μαγδαληνής Θωμά. Όσοι διαβάσουν και τα δύο βιβλία, εκείνη τη συλλογή και αυτήν τη συλλογή, θα κατορθώσουν να έχουν μια ενδιαφέρουσα, αντιπροσωπευτική και στο μέτρο του δυνατού ολοκληρωμένη εικόνα της ποίησης που δημιουργήθηκε στην εσθονική γλώσσα τα τελευταία 120 χρόνια. Τέτοια ανάγνωση θα τους επιτρέψει να εξοικειωθούν με τα θεματικά πεδία καλλιτεχνών που προέρχονται από ένα περιβάλλον αισθητά διαφορετικό από εκείνο του ελληνικού πολιτισμού. Έτσι, θα μπορέσουν να διευρύνουν τους ορίζοντές τους, ανακαλύπτοντας το ποιητικό έργο σε μια χώρα μικρή από την άποψη της επικράτειας και του πληθυσμού, με πρωτοτυπία και πλούτο όμως στον λαϊκό και λογοτεχνικό πολιτισμό που έχει δημιουργηθεί και αναπτύσσεται στη γλώσσα της, τόσο στον προφορικό όσο και στον γραπτό λόγο.

Η παρούσα συλλογή επικεντρώνεται στη γραφή νέων καλλιτεχνών. Όλοι τους είναι εν ζωή και ο καθένας τους, με τον τρόπο του, έχει συνείδηση του εαυτού του, αλλά και των άλλων, της κοινωνίας και της φύσης, της χώρας του και του κόσμου γύρω του. Τι θέματα τους απασχολούν; Ποια ερωτήματα τους ταλανίζουν; Ποια προβλήματα εκμυστηρεύονται τα ποιήματά τους; Και ποιες είναι οι λύσεις που κατορθώνουν να ανακαλύψουν χάρη στον γραπτό λόγο και στη δυνατότητα της έκφρασης μέσω της δημιουργικότητάς τους;

Αναμφίβολα, είναι πολλοί οι νέοι Εσθονοί ποιητές που παλεύουν με ερωτήματα ταυτότητας, ανεξαρτησίας και αυτοπροσδιορισμού. Το ίδιο συμβαίνει και μεταξύ της στερεοτυπικής θεώρησης και της εθνικής θεώρησης, όπως στην περίπτωση του ποιητή που γράφει ένα εξαιρετικό ποίημα για τον θάνατο της θείας του και με τον τρόπο αυτό επισημαίνει πώς αντιμετωπίζει τον λαό του αναφορικά με τη δυσκολία των ομοεθνών του να εκφράζουν συναισθήματα. Άλλο παράδειγμα, όσον αφορά την εθνική χροιά, ο ποιητής, Εσθονός λόγω του ότι έχει ζήσει στην Εσθονία όλη του τη ζωή και γιος ρωσόφωνων γονέων, που θέτει το ζήτημα του εθνικού αυτοπροσδιορισμού. Την ενασχόληση αυτήν τη συνοδεύει αναγκαία και η παρατήρηση της Εσθονίας από πολιτική και ιστορική σκοπιά. Παράδειγμα το ποίημα για το ντανταϊκό κράτος, όπου ο ποιητής

αναφέρει ρητά ότι γεννήθηκε στη Σοβιετική Ένωση. Είναι αμφίβολο εάν το πρόσωπο του Λένιν και η παρέμβαση του κράτους στη λογοτεχνία θα μπορούσαν να αποτελέσουν κομμάτι του έργου ενός ποιητή που γεννήθηκε και έζησε όλη του τη ζωή στη Δύση. Οι νέοι της Δυτικής Ευρώπης είναι ίσως πιο κοντά στην άποψη ενός άλλου Εσθονού ποιητή, ο οποίος προκρίνει την αγάπη και τον έρωτα ως στοιχεία που σβήνουν τα σύνορα. Παρ' όλα αυτά, το κράτος είναι πάντα παρόν, όταν σκοπός του είναι να διαμορφώσει την αντίληψη των πολιτών για την ταυτότητά τους, ώστε να είναι εσθονική, χριστιανική, σοβιετική ή ευρωπαϊκή, και ίσως γι' αυτό η Παέρτνα γράφει σε ένα από τα ποιήματά της για την ανάγκη κατασκευής καταφυγίων. Αξίζει να συγκρίνει κανείς την ποίηση που γράφεται σε διάφορα μέρη για να ανακαλύψει πώς επηρεάζει τους ποιητές που ζουν ταυτόχρονα στον κόσμο, σε διαφορετικούς τόπους, η φύση της δημοκρατίας, της δικτατορίας και του σημερινού καθεστώτος, δηλαδή της «δημοκρατοπενίας», που διαμορφώνεται χάρη στην εξουσία της γραφειοκρατίας και της τεχνολογίας, τη δύναμη των κοινωνικών δικτύων και την ανημποριά του ατόμου απέναντι στα υπάρχοντα συστήματα. Αυτή η εισαγωγή ασφαλώς δεν φιλοδοξεί να απαντήσει σε τόσο περίπλοκα ζητήματα.

Ως καλλιτέχνες ευαίσθητοι, γλωσσικά και ανθρώπινα, απέναντι στον εαυτό τους και τους άλλους, πολλοί από τους ποιητές της συλλογής ανακαλύπτουν τον εαυτό τους μέσω των άλλων. Ο Ουίμπεργκ, για παράδειγμα, ρίχνει μια ματιά στη χώρα του μέσα από τα μάτια Ιαπώνων τουριστών που επισκέπτονται την Εσθονία: ένας καθρέφτης τοποθετημένος μπροστά στα μάτια του καθενός είναι πάντα ο άλλος, πόσο μάλλον όταν είναι ξένος. Ο πλησιέστερος ξένος είναι βέβαια μέλος της ίδιας οικογένειας και γι' αυτό δεν είναι τυχαίο ότι πολλά από τα ποιήματα της ανθολογίας εξετάζουν το ερώτημα: Ποιες σχέσεις είναι δίκαιες μεταξύ των μελών της οικογένειας γενικά και μεταξύ των γονέων και των παιδιών ειδικότερα; Το ερώτημα αυτό και η προβληματική του απασχολούν πολλούς. Αυτό είναι το κύριο θέμα στο ποίημα για τον ιδανικό πατέρα και στο ποίημα για το πώς οι γονείς σχετίζονται με την ανατροφή και την εκπαίδευση του παιδιού τους. Άλλα θέματα στα οποία γίνεται αναφορά είναι η αξία της γραφής, η ανάγκη για ποίηση και η σημασία του γραπτού λόγου. Κάποιοι ποιητές συνδέουν τη δυσκολία έκφρασης με την κατάθλιψη και την υπερβολική κατανάλωση αλκοόλ, δύο σημαντικά προβλήματα της εσθονικής κοινωνίας. Με τα ίδια προβλήματα συσχετίζονται μερικές φορές και ο έρωτας, το σεξ και οι κοινωνικές ή θρησκευτικές αποκλίσεις.

Σ' έναν κόσμο που θολώνει τα όρια, έχει ενδιαφέρον να παρακολουθήσει κανείς την πορεία έξυπνων νέων στην προσπάθειά τους να οριοθετήσουν τα σύνορά τους. Ο Κάσεμα και ο Κοτγιούχ τονίζουν τις σοβαρές επιφυλάξεις τους για μια υπερβολικά δεσμευτική εθνική ταυτότητα, ενώ η Όγιασααρ, ο Ρίισμαα, η Παέρτνα και ο Ουίμπεργκ κοιτάζουν τη θέση τους ως ανθρώπινα όντα -ζωντανά ή νεκρά- και το ανθρώπινο πεπρωμένο από το ύψος πιλότων, αστροναυτών και ψυχών στο διάστημα. Η Πίχελγκας συνυφαίνει το όνειρο με την πείνα, εξετάζει τη σχέση του ουρανού με τη γη και αναρωτιέται για τη φύση του ανθρώπου και των ζώων, ενώ ο Ρόοστε, ως γνήσιο τέκνο μιας γενιάς που πιστεύει στην επιστήμη, συνδυάζει την πίστη στην ύπαρξη του μπόζονιου Χιγκς με την πίστη στην ύπαρξη της αγάπης. Η Άχι από την πλευρά της επικεντρώνεται στους συνανθρώπους της, και ακόμη κι όταν γράφει για τον εαυτό της απευθύνεται συχνά στους άλλους: σε όποιους θα μεταφράσουν τα ποιήματά της σε άλλη

γλώσσα, στην πρωτεύουσα της πατρίδας της, στην αγάπη της καρδιάς της, στον Αδάμ, στον Κήπο της Εδέμ.

Η αναφορά στη φύση είναι ένα στοιχείο που υπάρχει σχεδόν σε όλους τους ποιητές της συλλογής, όπως εξάλλου συμβαίνει και με τους ποιητές της Ανθολογίας εσθονικής ποίησης (2018). Το πόσο αναπόσπαστη από τον κόσμο των Εσθονών είναι η φύση αναδεικνύεται και από το γεγονός ότι είναι ένα στοιχείο που στη λογοτεχνία αυτής της χώρας συνδέει ποιητές της πόλης με ποιητές που κατάγονται από την ύπαιθρο, αλλά μετακόμισαν στην πόλη, και ποιητές που δεν δέχθηκαν να φύγουν από τη γενέτειρά τους στην ύπαιθρο, ακόμη κι αφότου αποφάσισαν να αφιερωθούν στη συγγραφή. Ένα τέτοιο παράδειγμα είναι ο Κάσεμαα, που συγκαταλέγεται στην παρούσα συλλογή, και ο Ιβάρ Σιλντ, ένας από τους καλούς σύγχρονους Εσθονούς ποιητές που δεν συμπεριελήφθη σε καμία από τις δύο μεταφρασμένες ανθολογίες. Αμέτρητα τα πρόσωπα της φύσης και αμέτρητες οι όψεις των περιγραφών της από τους ποιητές αυτής της συλλογής, είτε πρόκειται για το κρύο, τα πουλιά, το χιόνι, τη βροχή, το φως, τα κύματα, το δάσος, τους κορμούς των δέντρων, τον ήλιο, τον άνεμο της θύελλας, το σκοτάδι του νησιού, το διάστημα είτε για άλλους κόσμους της φαντασίας, που για κάποιους θα μπορούσαν να αντικαταστήσουν τον τόπο της πραγματικής τους ύπαρξης. Μολονότι η ενασχόληση με την ποίηση αποτελεί παραδοσιακά πεδίο των ανθρωπιστικών επιστημών, είναι εμφανές στους νέους Εσθονούς ποιητές ότι η στάση τους απέναντι στη φύση τούς ωθεί να ενδιαφέρονται βαθιά και για τη γεωγραφία, τη φυσική, την οικολογία και την αστρονομία.

Η θέση του δημιουργού και η σημασία του στην κοινωνία καταλαμβάνουν επίσης μια σημαντική θέση σε πολλά ποιήματα, αν και η αναφορά σε αυτά διαφέρει από ποιητή σε ποιητή. Η Πίχελγκας, για παράδειγμα, τα επισημαίνει όταν αναφέρεται στη μνήμη και τη λησμονιά, στην ανθρώπινη αλλαγή και την ανανέωση. Παρά την επιθυμία να κοιτάξουν τον άνθρωπο, την κοινωνία και το μέλλον με μια αισιόδοξη ματιά, οι ποιητές της συλλογής δεν αγνοούν επώδυνα προβλήματα όπως είναι η βία και η αβεβαιότητα. Κάποιες από τις θετικές σκέψεις σε ποιήματα για την εκπαίδευση, τη δυτική δημοκρατία και τη νεοφιλελεύθερη οικονομία συνοδεύονται από ένα αίσθημα ενοχής και συνείδησης της προσωπικής ευθύνης για την τύχη της κοινωνίας. Μερικοί ποιητές κάπου-κάπου εκφράζονται στα ποιήματά τους ειρωνικά, κυνικά, σατιρικά ακόμη και σαρκαστικά.

Παρά τη νεαρή ηλικία τους, πολλούς από τους ποιητές αυτής της συλλογής τους απασχολεί ό,τι και τον κάθε άνθρωπο: η αγάπη για τη ζωή και η σχέση με τον θάνατο. Στο ποίημα της Παέρτνα για την άνοιξη γίνεται αναφορά στην επανεμφάνιση των εποχών και στο συμπέρασμα ότι δεν υπάρχει λόγος για βιασύνη. Όμως για πολλούς ποιητές της συλλογής το γρήγορο πέρασμα του χρόνου και τα χρόνια που φεύγουν ανεπιστρεπτί είναι μαρτύριο. Η εμμονική ενασχόληση με τον χρόνο μπορεί να είναι ακόμη και η ραχοκοκαλιά του ποιήματος, όπως λόγου χάρη στο ποίημα «Χρονόφυτος» του Ρίισμαα. Έχει ενδιαφέρον επίσης να παρατηρήσει κανείς πώς η σύγχρονη εσθονική ποίηση ρίχνει νέο φως σε παλιές ιστορίες, όπως στο ποίημα της Άχι για τον Αδάμ και στο ποίημα του Μέγιελ για τον Χριστό.

Οι συζεύξεις μεταξύ των θεμάτων που απασχολούν εδώ τους ποιητές μας είναι πολλές και οι λανθάνουσες διασυνδέσεις μεταξύ των ποιημάτων διαφορετικών ποιητών στη

συλλογή καλούν για μια διακειμενική ανάγνωση. Θα επισημάνω στο πλαίσιο αυτό ένα μόνο δείγμα μεταξύ των δέκα συμμετεχόντων, καθένας από τους οποίους εκπροσωπείται στο βιβλίο με πέντε ποιήματα. Τόσο στο τελευταίο ποίημα του Κοτγιούχ όσο και στο πρώτο ποίημα του Ουίμπεργκ, γίνεται αναφορά στο «φιλί». Μολονότι δεν συνιστά το κύριο θέμα του ποιήματος, εν τούτοις το φιλί τραβά την προσοχή του νεαρού, και είναι προφανές ότι σε αυτήν τη συλλογή ενώνει διαφορετικούς ποιητές, όπως ενώνει και στη ζωή, ευτυχώς σε κάθε χώρα, ανά πάσα στιγμή και κάτω από οποιοδήποτε καθεστώς, διαφορετικούς ανθρώπους.

Εύχομαι η επιλογή μου, μια χειρονομία αγάπης από τον Βορρά προς τον Νότο και από τον Νότο προς τον Βορρά, να ενθαρρύνει τους ανθρώπους να έρθουν πιο κοντά σ' έναν κόσμο όπου η διχόνοια, ο φθόνος, το μίσος και ο πόλεμος εξακολουθούν να αφθονούν.

Ράμι Σάρι

Source:

<https://www.youngpoets.eu/anthologia-newn-esthonwn-poitwn-eesti-kaasaegse-luule-antologia/>